

LITUANUS

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 12(69)

1992 m. birželis

GEDULO IR VILTIOS DIENA

Šviesus birželio 14-osios rytas. Žmonės atmena, kad jis toks giedras buvo ir prieš 51-erius metus, kada prasidėjo masiniai taikių gyventojų areštai ir trėmimai... Keliai gedulu paženklintas trispalves virš savonamų ir valstybinių pastatų ir su didžia pagarba prisimename žmones, kurie į Lietuvą, namo jau niekada nebepareis. Tūkstančių Lietuvos tremtinį ir politinių kalinių kaulais nuklosta Rusijos šiaurė, Sibiro platybės.

Visose Lietuvos bažnyčiose gedulingai skamba varpai, už mūsų tautos kankinius aukojamos šv Mišios. Su malda apmąstome praėjti, viltingai žvelgiame į mūsų vėl laisvos, nepriklausomos Lietuvos ateitį. Visuose didžiuosiuose mie-

tuose ir rajonų centruose vyksta mitingai, žmonės buriasi, kalbasi atsimena kraupias pirmosios sovietinės okupacijos dienas ir visi supranta, kad atėjo metas griežtai ir aiškiai ištarti: "Raudonoji armija - namo!" "Savo valią išreiškiame prie urnų referendume dėl sovietinės armijos išvedimo ir žalos Lietuvai atlyginimo.

Iš 2 milijonų 540 tūkstančių į referendumo sąrašus iutrauktų rinkimų teisė turinčių Lietuvos Respublikos piliečių balsavo 1 milijonas 924 tūkstančiai, t.y. - 75,84 proc. Už kariuomenės išvedimą pasisake 90,76 proc. Galutinius duomenis išgirsite po 3 dienų.

Vanda PODERYTÉ

Gedulo ir Vilties diena Kaune
Edmundo KATINO nuotraukos

G.ZALTIVYKSLE OKUPACIJA

*Nerimas kaip slibinas artėja, -
dunda, griaudėja ginti kelias...
Ko tu raudi, žilas mano tėvė? -
žydi Lietuva žliai, žliai!*

*Caro kartuvėm
ir katorgų grandinėm
džeržę to sekmodienio varpai, -
krūvinasis maras į Tėvynę
atšliaužė: sukrūpciojo kapai!..*

*Zlega tankai. Ir bintuotos kojos
mindo šventą žemę Lietuvos.
Žūva žmonės. Budeliai kvatojas,
kirvi išsikelę virš galvos!*

*Stojo vyrai ažuolais pagonių
ginti-broliu, žemės Lietuvos.
Žuvo partizanai, narsūs žmonės,
krūvinas dangus nuo jų kovos...*

*Bolševikai mūsų laisvę šventą
vėl pagrobtī bando. Nepavyks!
Vykim pakaliką okupantų,
kol nė vieno žemėj mūs neliks!*

Referendumas dėl buvusios sovietų kariuomenės išvedimo ir jos padarytos žalos atlyginimo vertintas gan prieštaragingai. Mégstamiausias referendumo priešininkų argumentas buvo tokis: tauta savo požiūriu į svetimos kariuomenės buvimą mūsų krašte jau išreiškė - surinkta daugiau kaip pusantro milijono parašų. Todėl, atseit, neikam nekyla nė mažiausia abejonė, kad išvesti buvusias sovietų armiją iš Lietuvos - būtina, tad kam be reikalo rizikuoti... Nevalabar politikų nuvilti tautiečiai galėsiai sąmoningai neiti į balsavimo apylinkes, o tuo duotų į rankas okupantams dar vieną kozirį.

Tokia iš pirmo žvilgsnio gana motyvuota kairiųjų pozicija remesi viena klaudinga nuostata. "Profesionalūs" politikai iš savo parlamentinių aukštybių nebežiūrėjo paprasto žmogaus. Lietuviško Olimpo gyventojams atrodė savaimė suprantama, kad eilinių piliečių dėl savo kvailumo ir būtinių rūpesčių negalės suvokti momento svarbos ir priimti deramą sprendimą.

Nuo tautos kamieno atitrūkė netikri vadai nesuvokė elementarios tiesos, - kad sveika, kaimiška eilinio

Birželio 13-14 d. Taline vyko tarptautinė konferencija komunizmo aukoms atminti. Joje dalyvavo ir atstovai iš Lietuvos.

KREIPIMASIS Į RUSIJOS VYRIAUSYBĘ,

priimtas konferencijoje, skirtoje Tautos dienai komunizmo aukoms atminti, organizuotoje Estijos neteisėtai represuotųjų sąjungos "Memento" ir Estijos buvusių politikinių sąjungos, dalvaujant Latvijos politinių represuotųjų susivienijimo, "Rygos Memorialo" draugijos, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjungos bei Lietuvos politinių kalinių sąjungos įgaliotiemis atstovams.

Mes, neteisėtai represuotų Estijos, Latvijos ir Lietuvos piliečių organizacijų įgalioti atstovai,
būdami nusikalstamų akcijų, organizuotų prieš mūsų tautas totalitarinio komunistinio režimo, kuriose dalyvavo sovietų kariuomenė, tiesioginės aukos ir liudininkai;
suprasdami, kad sovietų kariuomenės kontingento buvimas mūsų nepriklausomų valstybių teritorijoje prieštarauja mūsų tautų valiai bei interesams, tarptautinės teisės aktams ir yra nusikalstamo Ribentropo-Molotovo paktu tiesioginė pasekmė ir tasa;

jaudsami nuolatinę Rusijos jurisdikcijoje esančios kariuomenės grėsmę mūsų valstybių nepriklausomybei, laisvei ir demokratijai;

matydami milžinišką žalą, svetimos kariuomenės padarytą mūsų šalių gamtai ir ekonomikai,

laikome tolimesnį buvusios sovietų kariuomenės buvimą destabilizuojančiu veiksniu mūsų regionui ir kreipiamės į Rusijos Vyriausybę,

reikalaudami tuo pat ir be išlygu išvesti visą buvusios sovietų armijos kontingenčiai iš mūsų valstybių teritorijos iki šių metų pabaigos ir atvykti visą padarytą žalą.

"Memento" sąjungos valdybos vardu **Adu OLL**
Estijos buvusių politikinių sąjungos vardu **Juri PERTMANN**
Latvijos politinių represuotųjų susivienijimo vardu **Edmundas BUMANIS**
"Rygos Memorialo" draugijos vardu **Levs DOMBURS**
Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjungos vardu **Jurgis OKSAS**
Lietuvos politinių kalinių sąjungos vardu **Irena SMETONIENĖ**

Balandžio 7 d. Kvėdarnoje (Šilalės raj.) įvyko mitingas Lietuvos žmonių trėmimams atminti. Renginys prasidėjo šv. Mišiomis už Lietuvą. Jas aukojo Kvėdarnos klebonas J.Vajčius. Po to iškilminga procesija iš bažnyčios pasuko prie paminklo "Žuvusiems už Lietuvą tremtyje ir Tėvynėje 1940-1953 m." Rajono žmonės pagerbė tautos genocido aukas, prisiminė prieitį ir pasitarė, kaip geriau dirbti Lietuvos labui. Minėjimą pradėjo LPKTS Šilalės skyriaus pirmininkas K.Balčiūnas, kalbėjo Šilalės centrinės ligoninės gydytojas M.Šiaudinis, buvęs partizanas, politinis kalnynas A.Kentra. Mitinge priimta

REZOLICIJA

- Remiame Lietuvos valstybę stiprinančią AT Pirmininko V.Landsbergio politiką, jo veiklą.
- Remiame Ministro Pirmininko G.Vagnoriaus reformas.
- Remiame B.Gajauskos desovietizacijos veiklą ir reikalaujame palikti ji vadovauti Parlamentinei komisijai KGB veiklai tirti.
- Reikalaujame kuo skubiau surengti rinkimus į Seimą.
- Smerkiame késinimąsi į "Lietuvos aidą", norą užgniauti objektyvią informaciją.
- Reikalaujame, kad LDDP nutrauktu savo veiklą ir pasmerktų komunistų partijos vykdytą genocidą.
- Reikalaujame tremtinii remtų AT deputatų B.Nedzinskienės, A.Ambrazevičiaus, G.Ilguno, A.Sakalo atsistatydėrimo.
- Smerkiame lietuvių tautos orumą žeminančią kairiųjų frakciją skaldytojiską veiklą.
- Reikalaujame nedelsiant išvesti okupacinę kariuomenę iš Lietuvos.

Hanibalas stovi prie vartų!

ūkininko ar darbininko logika leidžia jam geriau susigaudytis aukščiosios politikos labirintuose negu dažnam Aukščiausiosios Tarybos deputatui. Tauta be jokių politinių vingrybių puikiai suvokia, kad didžiausiai Lietuvos priešai šiandien - tai okupacinė kariuomenė bei buvę ir tebeęsantys įvairių atspalvių komunistai. Sí savo natūralų supratimą tauta ir pareiškė, labai aktyviai dalyvaujama referendumu.

Pabandykime pasekti tautos logiką ir meginkime išsiaiškinti, ar iš tikro tokia pavojinga Lietuvai šiuo metu okupacinė kariuomenė. Lietuviškieji komunistai ir ju naujieji sąjungininkai dažnai demagogiškai išvedžioja, neva, suirus imperijai, sovietams atsisakius agresyvios politikos ir pasikeitus karinei Rusijos doktrinai, svetima kariuomenė gali duoti ir naudos - nemažų pajamų už naudojimąsi mūsų žeme, už aprūpinimą energija ir maisto produktais, o

grasinant, pavyzdžiu, Lenkijai, B.Jelcino žinioje esanti Rusijos kariuomenė dar gali net ir padėti Lietuvai apginti savo teritoriją vinentisumā.

Deja, istorinė patirtis mus moko, kad svetima kariuomenės krašte - tai visų pirmą mūsų namų mirtiną priesas. Kai XVIII a. rusų bei švedų kariuomenės, pasiskelbusios sąjungininkėmis, pradėjo be kliūčių žygioti per Lietuvą, mes labai greit pradome savo laisvę ir valstybingumą. Kai Želigovskio legionai įžygiojo į mūsų sostinę ir paskelbė kuriantys "nepriklausomą" Vidurinės Lietuvos valstybę, Vilniaus kraštą su lietuviškais Gardino, Lydos, Ašmenos, Breslaujos miestais buvo prijungtas prie Lenkijos, o gyventojai dvasinio genocido metodais nutautinti. Kada bolševikai 1940 m. pagal vadinamą "draugystę" ir bendradarbiavimo sutartį įkūrė savo karines bazes Lietuvą, po keleto mėnesių Lietuva buvo okupuota ir prieverta įjungta į

Sovietų imperiją. Todėl, kol kraštai laisvai šeimininkauja svetimos valstybės kariuomenė, anaipolt negaliama garantuoti mūsų nepriklausomybės.

Lietuvos geopolitinė padėtis jau prieš daugelį amžių nulėmė mūsų santykius su Rusijos valstybe. Rusija - tai natūralus Lietuvos priešas, kuris nuo Ivano Ziaurijo laikų pagrindinė ekspanzijos kryptimi pasirinko kelią į vakarus - prie Baltijos jūros. Todėl, nepaisant gražių Boriso Jelcino pažadų greitu laiku išvesti iš Baltijos šalių savo kariuomenė, strateginiai imperijos interesai verčia ir vers net ir pačią demokratikiausią Rusijos vyriausybę siekti dominavimo Lietuvos, Latvijoje ir Estijoje.

Siaurės vakarų grupės vadovybės duomenimis, šiu metų pradžioje Lietuvos teritorijoje buvo 34582 Rusijos kariškiai ir 1436 Vilniaus aukštesniuosios karos mokyklos kursantai, iš jų 7302 karininkai ir 3619 praporšči-

kai. Rusijos karinės bazės Lietuvuje užima 68 tūkst. hektarų žemės plotą, arba 1,2 proc. visos šalies teritorijos. Tai grėsminga karienė jėga, kelianti nuolatinį pavojų valstybės nepriklausomybei. Kad ši jėga bet kada gali būti panaudoti prieš mus, iškalbingai byloja aukštų okupacinių armijos vadų įsakymai naudoti ginklą Lietuvos užpuolimo atveju arba tiesiog "paastrejus situacijai". Dar aiškiau apie tikruosius postsovietinių armijos tikslus kalba aukščiausios kariuomenės vadovybės nurodymas ginti rusakalbių gyventojų interesus bet kurioje iš buvusios imperijos išsivadavusių valstybių. Tai atviras grasinimas laisvoms šalims, siekiamas kariuiniu šantažu priversti jas nusilenkti imperijos valiai.

Hanibalui stovint prie vartų, ypač svarbi tautos vienybė. Tvirtas ir nedvibrasmiškas absoliučios tautos daugumas valios pareiškimas sekmodienio referendumė - galingas ginklas mūsų delegacijos rankose, vedant sunkias derybas dėl Rusijos kariuomenės išvedimo.

1992 06 15

1992 m. birželis

TREMTINYS

2

Irkučko srt. Ust-Ordinsko tremtiniai. 1953-1955 m. iš Ust-Ordinsko tremtinio Algimanto Valaičio asmeninio archyvo

Zigmo Toliusio “Mano kalėjimas”

(Pastabos apie Zigmo Toliušio atsiminimų knygą)

“Mintis” išleido Nepriklausomos Lietuvos advokato Zigmo Toliušio knygą “Mano kalėjimas” (Vilnius, 1991, 330 ps.) - kraupą pasakojimą apie paties autoriaus patirtą sovietinį terorą. Pirmą kartą Zigmą Toliuši suėmė 1940 m. liepos 12 d., padarę kratą jo bute, nepasakę, už ką areštuoja. Toks buvo sovietinio saugumo darbo “stilius”: jeigu sovietų saugumas suėmė, vadinas, “kaltė” bus įrodyta.

Kauno kriminalinės policijos areštineje Z. Toliušis įsitikino, kad sovietų saugumo organai be atodairos, masiškai suimienejo savo “priešus”, o tokiai jie laikė visus nepriklausomos Lietuvos šalininkus.

Kad ir neradę įkalčių, Z. Toliušis netrukus uždarė į Kauno kalejimą - siekė palaužti jo valią, padaryti jį “su-kalbamą”. Autorius aprašo naujas savo pažintis, suimtųjų pasakojimus. Visa tai - akivaizdūs kaltinimai sovietams. Nuo tolimesnių pasityciojimų, Sovietų Sąjungos kalejimui ji išgelbėjo prasidėjęs karas.

Bet ir Hitleris greit įvedė Lietuvą į “tvarką”. Buvusiam sovietų kalinui Z. Toliušiui neilgai teko dirbtį teisingumo žinyboje. Hitlerininkams paimėkėjus, kad Toliušis nevykdys jų okupacinių politikos, generalinis komisaras Renthelns pareikalavo atleisti jį iš Teisingumo valdybos juriskonsultu pareigu.

Z. Toliušis įtikinamai atskleidžia lietuvių patriotų pasipriešinimą hitlerininkams, jų pastangoms įvilioti į savo batalionus.

Išvengės gestapo ir hitlerinio konklagerio, Z. Toliušis dalyvav po grindinėje veikloje, vėliau slapstėsi kaimine. Todėl gyvai knygoje atskleidžiamai tuometinio kaimo situacija, žmonių santykiai panorama, kaimiečių požiūris į besitrukiančius vokiečių kareivius, jų elgesį pralaiminčio karo įtikinimą, lakoniškai atkurti kovų episodai, žmonių samprotavimai, ką daryti, kai vienas okupantas išeina, o kitas savo patrancių vėl atgraudžia.

Atsiminimų knygą pagyvina, sukonkrečina 1944 m. vasarą rašyti die-noraščio fragmentai.

Grūžus “vaduotojams”, Z. Toliušis vėl sovietų saugumo areštuoja iki 1945 m. birželio mén. Vėl Kauno saugumo rū-

siai, Vilniaus kalėjimas. Čia saugumiečiai norėjo jį užverbuoti. Čia jis akivaizdžiai įsitikino, kad sovietai, pasitelkė tokius “aktivistus”, kaip tardymo skyriaus viršininkas Ratauskas, saugumietis Martavičius, saugumo viršininkas A. Guzevičius, Lietuvoje ruošiasi įsitaisyti amžiams.

Verta pacituoti vieną autoriaus akcentuojamą išvadą:

“Lietuva turėjo įvairių profesijų rašytojų: kunigų (Donelaitį, Strazdelį, Valančių, Maironį, Tumą), gydytojų (Kudirką, Basanavičių, Šliūpą), vaistininkų (Vienioli), profesorių (Krėvę, Sruogą, Putiną), teisininkų (Krikščiukaitį-Aišbę, Lastą), valstiečių (Žemaitę, Jovarą), diplomatus (Baltrušaitį, Savickį), bet rašytojų žandarų Lietuva ligi šiol nebuvu turėjusi. Guzevičius “užpildė tą spragą” ir ieis į istoriją kaip vienas žymiausiai lietuvių inteligentijos nai-

kintojas”. Ir iš kalėjimo paleistas, Z. Toliušis ramybės neturėjo - KGB akis visur jį lydėjo. Trečią kartą suimtas, jis teismas, uždaromas į Rasų darbų stovyklą, dirba priversti darbą “Elfos” fabriko statyboje.

Šis laikotarpis iliustruojamas ne-mažu pluoštu laišku, rašytu seserai.

Išėjė į laisvę 1947 m., autorius ir toliau neišvengė ižulių persekiojimų.

Ketvirtasis areštas - 1951 m. Vėl Vilniaus saugumo rūšiai, Lukšių kalėjimas, teismas už akių, bausmė - 10 m. tremtis į Krasnojarsko kraštą.

Gyvenimas tremtyje - tai plati Lietuvos tremtinį kančių odiseja. Knygoje pateiktas nutremtuoj į Sibiro fagerius aukštą Lietuvos pareigūnų sąrašas. O pabaigoje - išsamus pasakojimas apie 1941 m. vežimus, gyvenimą Rešiotuose, mirties lageryje, lietuvių vargus Vorkutoje...

Autorius pateikia įdomios medžiagos ir apie savo gyvenimą sugrūžus iš tremties, apie paskutinį Lietuvos užsienio reikalų ministro Juozo Urbšio likimą.

Dalį honoraro už šią knygą Z. Toliušio duktę Erika paskyrė paminkliniui stalinizmu aukoms, o “Minties” leidykla taip pat dalį pelno pakuojant stalinizmu aukų atminimo jamzinimui.

Kostas BERKUTAS

Kaip mes mokėmės mitingų “meno”

1940 m. birželio mén. bolševikai okupavę Lietuvą pradėjo iš pagrindų “pertvarstyti”, t.y. griauti visą krašto gyvenimą. Iš kalėjimų išėjo komunistai (jų Lietuvoje buvo tik 234, o iš tikrųjų tarp šių buvo ir kriminalinių nusikaltelių), padedami prisiplakėlių ir diriguojamai atėjėnų, tuo pat pradėjo griauti “senąjį buržuazinę santvarką”. Neva kilnus savo tikslus norėdami išaiškinti “plačiosioms darbo žmonių masėms”, jie visame krašte organizavo “darbo žmonių” mitingus. Visa tai buvo nauja, negirdėta. Atsirado žmonių, žadėjusių tuo pat įvykti radikalias reformas ir iš pagrindų pagerinti “darbo žmonių” gyvenimą. Todėl iš pradžių į tuos mitingus rinkdavosi nemažai žmonių - darbininkų, žydų, šiaip smalsuolių. Bet netrukus, gyvenimui buvo nesilaikoma blogėjant, ypač po įvykdytos aneksijos (1940.VIII.3), tikinčiuju bolševikų propaganda radosi vis mažiau ir mažiau.

Per tuos mitingus įvykdavo įvairių kuriozų, juokingų atsikitimų. Štai keli atsikitimai iš Vilkaviškyje įvykusių mitingų tą vasarą.

Vienas pirmųjų mitingų Vilkaviškyje įvyko birželio paskutinėmis dienomis. Susirinko nemažai žmonių, daugiausiai miestiečių (kaimo žmonės buvo santuressni). Mitinge kalėjo partijos veikėja E. Geležiūnaitė, komunistai (neseniai buvę pogrindininkai) broliai Jonas ir Juozas Pultenėvičiai, kažkokis atvykęs iš LKP CK veikėjas.

Be švarkų ir kaklaryšių, atlaptais, išsipešusiais marškiniais, užsikirsdamis ir painiodamiesi, “oratoriai” keikė “buržuazinę” santvarką, koneveikė vakarykčius valdininkus (žmonės pirmasyk išgirdo žodį “smetonininkas”), ragino “čiupti buržujus”, žadėjo kaimo varguomenei duoti žemės, o darbininkams pakelti atlyginimus ir t.t. Kadangi plūdimų ir pažadų buvo pilama pernelg dosniai, dauguma žmonių tų kalbu klausėsi abejingai. Matyt, norėdama “saubauti mases”, o gal ir padražinti kalbėtoją, kuris, matyt, pirmą kartą buvo įsiropštęs į tribūnā, vienas iš CK reksnių, oratoriui pasakius vos porą sakinių, imdavo ploti ir šaukti “valio!” - ragino ir kitus aktyvius: mat žmonės dar nebuvu prate prie tokiai spektaklių.

Ir štai kalbėtojas, plūsdamas nuversta “išnaudotojų valdžią”, pakiliu balsu išstaigę:

- Tautininkų diktatorius Smetona pabėgo!

- Valio! - mitingo vadovų raginamas sušuko vienas kitas mitinguojantis.

Kalbėtojas tėsė:

- ... Ir pinigus išsinešė!

Ir vėl gabesnieji mitinguotojai įėmė ploti ir šaukti:

- Valio! Valio! Valio!

Žmonės skirstėsi juokdamiesi - kaipgi nesijuoksi, jei “svieto lygintojų” organizuotame mitinge buvo šaukiama “valio” dėl to, kad Smetona pabėgo ir dar pinigus išsinešė.

Netruskus spaudoje buvo paskelbta, kad greitai įvyks rinkimai į “Liaudies seimą”. Beje, pradėjo eiti naujas laikraštis “Liaudies balsas”, kurį leido kažin kieno subtura “Lietuvos darbo sąjunga”. Tuo demagogisku pavadinimu buvo užsimaskavę komunistai, puikiai supratę savo nepoliariam.

Visus nustebino “glausti terminai” - rinkimai turėjo įvykti liepos 14 d. Kandidatais į “Liaudies seimo” atstovus buvo iškelti mažai žinomi žmonės ir jų buvo tik tiek, kiek reikėjo įrinktis. Žmonės stebėjosi: ar reikia iš viso tokį “rinkimų”? Pasirodė ryškių plakatų: “Nė vieno balso liaudies priešams!” Ir vėl buvo ko stebėtis: argi tarp pačių komunistų paskirtų kandidatų į “Liaudies seimo” atstovus galėjo patekti koks nors “liaudies priešas”?

Prieš rinkimus Vilkaviškyje vėl įvyko mitingas. Vėl iš tribūnos skrido plūdimas buvusios “buržuazinės” valdžios “fašistinės diktatūros” adresu. Atstovas iš CK koneveikė “smetonių seimą”, jo atstovas, nes jie visi buvo “buožės, kapitalistai, fabrikantai”, visaip gyvė naujai išskeltus “liaudies kandidatus”. Išsiskarvės, neperdaug tobulai mokėdamas gimtają kalbą, jis paragino visus iki vieno rinkimų dieną balsuoti “už atstovą liaudę” (matyt, norėjo pasakyti “už liaudies atstovą”). Minia, jau perpratus bolševikinio mitingavimo ‘meną’, šaukė:

- Tegyvuoja atstovas Liaudė!

Po mitingo žmonės kitz kitą klaušinėjo:

- Gai tu pažisti tą atstovą Liaudę? Iš kur jis? Gal tai iš tiesų geras atstovas?

Ir įvyko tai, ko niekas nenumatė. Liepos 14 d. atejė ir šiaip jau negausūs balsuotojai (iš kaimų balsavo labai mažai), nerada biuleteniuose įrašto “atstovo Liaudė”, atsisakė balsuoti. Kur gi dinga per mitingą išgirtasis Liaudė?! Nieko nepadėjo rinkimų komisijos narių aiškinimai. Manoma, kad tąsyk Vilkaviškyje balsavo 10-12 proc. rinkėjų, bet rinkimų protokoluose buvo parašyta, kad balsavo 96 proc. rinkėjų ir visi kandidatai į atstovus buvo įrinkti.

Vasarą Vilkaviškyje įvyko dar keli mitingai: paremti “demokratiskai išrinktą” “Liaudies seimą”, jo nutarimus ir rezoliucijas, vėliau padėkos mitingai, jau Lietuvą “priėmus į tarybių tautų seimą”.

Kartą rudenį įvyko “darbo žmonių” susirinkimas “Giedros” kino teatro salėje. Sj kino teatrą, priklausiusi Vilkaviškyje kunigų seminaro vadovybei, bolševikai “nacionalizavo”, t.y. paprasčiausiai atėmė iš jo teisėtų savininkų. Iki tol kino teatrą administruvusį kun. J. Dabrilą 1941 m. birželio mén., kilus karui, bolševikai žveriškai nukankino. Ir nors susirinkimas įvyko sekundinėje, žmonės susirinko nedaug. Susirinkimo prezidiuumas sėdėjo ant scenos užraudonu audeliu uždengto stalą. Sj kartą oratoriai įrodinėjo, kad “tarybų valdžia

rūpinasi darbo žmonėmis”, nori juos aprūpinti duona ir kad žiemą jiems butų silta. Plojimų buvo maža, jautėsi žmonių nusivylimas, pasigirdo nepasitenkinimo balsų, kai kas (ypač moterys, šeimininkės) uždavinėjo oratoriams ir prezidiuumui klausimus, į kuriuos šie negalėjo aiškiai atsakyti. Pavyzdžiu, kodėl veik kasdien brangsta maisto produktai, o kai kurių prekių išviso sunku gauti, arba kodėl ūkininkams už jų išaugintus grūdus ir gyvulius supirkimo kainos ne tik nepadidėjo, bet net dar sumažėjo.

Per vieną nedidelę pertraukėlę scenoje pasirodė kažkokis žmogelis. Sujudimo metu niekas ir nepastebėjo, iš kur jis atsirado - ar užlipo į sceną iš salės, ar jėjo iš užkulisių. Apie 40 metų žmogus, šiaip, matyt, fiziškai tvirtas vyras, buvo apšepes, nesiskutes, apsirengęs netrūkės, su glamžytais drabužiais, sulopytu svarku, suplyšiusi nešvariom kelnių. Tūkras proletaras - krovėjas ar statybininkas. Atėjės tiesiai į darbo. Suprantama, visi žmonės į jį sužiūrė, o prezidiumas sutriko - tokio “atstovo” dalyvavimas buvo nenumatytas. Pagaliau pirmininkaujantis kreipėsi į žmogelį:

- Prašome eiti į salę ir ten atsisiesti.

O žmogelis ramiai kreipėsi į visa prezidiūmą:

- Ponai draugai! Dovanokit, as prastes žmogus, daug ko nesuprantau, bet prašau leisti ir man pasisakyti. Ankščiau anie ponai man neleisdavo. Aš kalbėsi labai trumpai.

Pirmininkaujantis susiraukė, norėjo žmogeliui kažką griežčiau pasakyti, bet, matyt, prisimines, kad tai “darbo žmonių” susirinkimas, su-murmėjo:

- Na, gerai, tik prašom trumpai!

- Draugai, ar visi mane matote? - prabilo žmogelis.

- Matom, matom!

Žmogelis neskubėdamas apsisuko aplink, parodė visiems pro labai praplyšius kelinės Baltuojučias spadėjant apatinukės ir dar kartą paklause:

- Ar visi gerai mane matote?

Prezidiuomo dalyviai pradėjo nerimauti, o salėje pasigirdo prunkštumas. Pirmininkaujantis paragino žmogelį greičiau kalbėti. Ir tuomet šis raminu balsu garsiai ir aiškiai pasakė:

- Tai žinokite, kad už pusės metų visi būsite tokie kaip aš!

Kilo juoko protrūkis, kai kas ēmė ploti. O žmogelis, ramiai nulipęs į salę, atsisėdo netoli durų.

Susirinkimas vyko toliau, bet šurmuliuojančia, išsilinksminius salę prezidiūmumui valdyti buvo suniko. Susirinkimas nepavyko. O žmogelio spėjimas išsiplėdė. Gyvenimas tolydzio blogėjo. Įvedus lapkičio mėnesį rublius, kainos pakilo 300-400 proc.

V.DAUMANTAS

“Už ką buvai teista?”

Iš tiesų, - už ką? Dažnai manęs šito klausdavo raudonieji sadistai po teismo, lageryje ir grįžus. Taip ir buvau persekiojama ne tik aš, bet ir visa šeima.

Tėvelis pensijos negavo, nors tu-

rejo darbo knygele, visą darbo stažą.

Mat, mane areštavus, tė

1992 m. birželis

TREMTINYS

3

Miškų fakulteto studentai per vasaros atostogas dirbdavo miškuose.

1940-ųjų atostogas teko praleisti Pakruojoje. Apsistojau pas pažįstamą šeimininkę Feliciją Kaskelienu - restoranėlio savininkę. Kaškelis buvo viši amatu meistras: kalvis, stalius, statybininkas. Jų šeima labai mėgda vo pašiepti komunistuojančius miestelio gyventojus. Tiesa, tų komunis tuojančių iš tikrujų tebuvo tik vienas - vežėjas. Jam pritardavo dar miestelio kriauciai. Mažuose miesteliuose viskas visiems buvo žinoma apie kaimynus ir svečius, todėl ir į "raudonuosis politikus" niekas rimta nežiūrėjo.

Vieną dieną nežinia kokia miestelio bobutė paskleidė gandą, kad netoli miestelio, vadintama Morkakalnyje, apsistojos rusų divizija. Bet iš tikrujų kiekviename gande rasi kruopelę tiesos. Taip buvo ir ši kartą. Rusų kariuomenė buvo atžygavusi nuo Panevezėjo ir ketino vykti Šiaulių kryptimi.

Sovietinių tankų jau buvau matęs Kaune, pirmąjai okupacijos dieną. Dabar rūpėjo pamatyti pėstininkus, ių ginkluotę, amuniciją, aprangą. Su bendraamžiais marširavome po miestelių, laukdami, kada čia pasirodys armijos paradas. Vaikščiojant Morkakalnio kelio link ir atgal, tačiau kareiviams vis nebuvu. Tik kitą ryta kažkas pastebėjo nuo Morkakalnio keliu vežime atvažiuojantį kareivį. Jis sėdejo apsižergęs statinę. Tai, matyt, būta armijos vandenvežio. Parakibinkčiavusi iki miestelio grindinio, jo liesa (kaip P. Rimšos "Artoj") kumelaitė savo nekaustytomis kango pomis ėmė slysti ir visai sustojo. Iškandinės bindinės ne ką riebesnis kumeliukas. Vandenvėžas atsistojos ratuose ir, plakdamas vadžiomis kumelaitės strėnas, mėgino ją išjudinti. Vargais negalais jie atslidinėjo ligi miestelio centre esančių artezinių šulinio. Jau vieni pakinktai bylojo, kokia prasta šitokios dideles šalies armija. Bet neskubėjome daryti išvadų: tai dar ne visa armija, tai tik jos vandenvežys...

Ziūrime - atrieda miestelio komunistės su savo "fajetonu". O "fajetone" - išdidžiai iškelusios galvas miestelio moteriškės, manufaktūros parduotuvių savininkų žmonos. Jų pintinėse - sumuštiniai, bandelės, pyragaičiai, termosai su kava, arbata - "išvaduotojų" vaišės.

O aš toliau laukiau pasiordančios šalies armijos. Pagaliau atriedėjo "komandyrius" mašina. Automobilis neįprastu formu, visas metalinis, ratai kaip dviračio - su stipiniais. Iš elgesio "komandyrių" supratau esant Morkakalnio divizijos vadą.

Netrukus atvykės orkestras sustojo čia pat, ant šaligatvio.

Matyt, laukė atžygiojančios armijos. Pagaliau - atžygioja! "Komandyriai" raiti, o kareivėliai... Dulkini, suvarge, šautuvai ilgiausiai. Apšiavę guminiaiščiai "čeverkykai", blauzdės apsisukė bintais, šlubi... Raitas "komandyrius" ragina: "Bystrej, bystrej!"

Orkestras groja "nenugalimajai", o man, kaip Lietuvos kariuomenės

Atostogos

atsargos karininkui, iš tokios vargas armijos jau ir juokas nebeima. O čia dar šeimininkė rimtu tonu:

- Paimtumei Zinkevičienę, dar porą tokų bobų ir kultuvalis visą armiją išvaikytum...

Nužygiavo, nuburzgė, o visiems iš paskos - be rikiuotės, po du tris dar vis įėjo šluodamai kareivėliai. Dar net karo nekariavė, o jau nors į lauko ligoninę guldyk...

Grįžus namo, prie atviro lango priėjo du kareivai. Mano kambaryje grojo radijas. Vienas kareiviu klaušia, kas čia groja. Sakau, kad radijas.

- Iš kur? Iš Kauno?

- Ne, iš Varšuvos, bet galima ir iš Kauno...

Šie stebisi, kaip čia dabar galima ir iš Varšuvos, ir iš Kauno vienu radiju groti.

- O gal galima ir iš Maskvos? - klausia patys netikėdami.

Surandu jų sostinę - groja armoinika.

- Tai bent! - stebisi. - Pas mus pakabintas ant stulpo tokis "kepeiliušas", ir nė ryto iki vakaro tik Maskva ir Maskva!

Cia jau aš nebesuprantu, kas tas "kepeiliušas", bet neklausiu.

- Ar valgyti, šeimininkė, turite? - vėl klausiasi.

Šeimininkė siūlo buterbrodų, tačiau jie nežinio, kas tai yra. Šeimininkė rieka duoną, tepa sviestą, krauna dešrą.

- Tai bent! Jūs ir dešros turite? - stebisi rūsiukai.

Tuo metu miestelyje jau pradėta reformuoti Lietuvos policija - slankiojo tvarkos darančių savanorių su raudonais raiščiais ant rankovės, net ir godžiai valgančiam kareiviumi jie nepatiko:

- Atsiminkite! Nugrauš jiems tas raištis ranką iki krauso!...

Padėkojė už pietus, išgérę po buteli alaus, kareiviai mandagiai atsisiveikino ir nusivijo kitus.

Netrukus gatve atžingsniavuotrys aukštesnio laipsnio karininkai "komandyrai". Jie jau buvo apsiavę auliniai batais, vilkėjo ilgomis palaidinėmis - vos ne ligi keliu. Vieną sudomino restorano iškaba. Sunku jam buvo įkasti lotynišką šriftą, bet visgi iššifravo. Paklabinę paradines duris, pasuko pro vartelių gale namo ir, nieko neklause, išburovė į restoraną:

- Choziaka, davar kūšat!

Vienas iš jų dar pasiteiravo, gal yra dešreliai, tokiai kaip Rygoje. Dar užsisakė po 250 g "vodkos", šešis butelius alaus, pieno, kiaušinėnės...

Šeimininkė nuvedė juos į svečių kambarį ir grįžo susirūpinusi:

- Kaip aš jiems pasversiu tuos du šimtus penkiadesimt gramų? Kur gausiu tokias svarstyklės?

Mat Lietuvos tada restoranuose dar tokiai kiekiai degtinės niekas nematavo. Mes labai nustebome, kai taurelių svečiai atsisakė - papraše stiklinių, o pieną susipylė į tas pačias stiklinės, iš kurių buvo gérę degtinę.

Prašlanko nerimo, skausmo kupini trys mėnesiai.

1953 m. vasario 12 d. gavau pranešimą vykti į Klaipedos švietimo skyrių. Išsigandau: kodėl eilinė mokytoja kvečia net į sriti?

O ten skyriaus vedėjas Urvakis pareiškė: tavo rusų kalbos darbai ivertinti gerai, turėsi deštyti rusų kalbą. Rietavo vidurinėje mokykloje. Griežtai atsisakius, vedėjas gąsdino neva, jei nesutiksiu, turėsi tuo pat važiuoti į Vilnių pas ministram, nes jis pats mane pasirinkęs...

Pasakiau, kad negaliu tuoju važiuoti - serga mama, turiu tėvams pranešti... Tada vedėjas pasiūlė, kad būtų greičiau, jo pažiūstamas pavežėsi manė į stotį, nes dar ši vakarą reiki išvažiuoti į Vilnių.

Niekuo nenušikaltusi ir nenujaudama, kas virš mano galvos kaupiasi, išvažiavau su vedėju pažiūstamu storiliu rusu. Pastebėjau, kad ne i

"Komandyriai" nuo stalo pakilo tiesūs, nesvyruodami, atsiveikino ir išėjo keliu Siaulių link.

Taip baigesi pirmosios mano pažintys su "nenugalimaja"...

Liepos pabaigoje buvo paskelbtai rinkimai į liaudies seimą. Priešrinkiminės propagandos dienomis netrukėjo ir kuriozų. Antai Grosmanas tada tapo Didžiuliu... Tokie dalykai labai juokino žmones.

Atėjo balsavimo diena. Balsuoti reikėjo pradžios mokykloje. Su draugais nėjome pažiūreti, kaip visa tai vyks. Mokykla radome tuščią, neskaitant "rinkiminės komisijos", į kuria jėjo vadinamieji miestelio "lapardakai" (valkatos). Palükuriavom, bet balsuotojų taip ir nesulaukėme. Kiek dabar pamenu, iš viso Pakruojo miestelio tą dieną balsavo gal dvi dešimtys gyventojų. O aplinkiniai kaimai apskritai nebalsavo. Gave biuletinius ir permatau voką, nėjome į kitą klasę ir peiliuku išpjovėme visus Grosmanus.

Bet, pasirodo, veltui stengėmės: rinkimų rezultatai "parode", kad už visus kandidatus balsuota bevečių 100 proc. Ir iš penkių kandidatų išrinko me penkis liaudies atstovus. Supratome, kad vyksta didžiulė apgavystė.

Kai sykį šeimininkas išsiruošė į uošviją patalkinėjanti lauko darbuose, į miestelį atvyko sovietinis automobilis su buriu jaunuoliu (ne-lietuviu). Apsistojo pas vieną gyventoją, ēmė kviesti vyrus pokalbiams. Supratome, kad tai NKVD. Raudonieji raiščiai kvietė į mano šeimininką. Jo neradę, liepė tik grįžus prisistatyti į jems.

Šeimininkas grįžo naktį. Patarėme, kad užkastą, pailsėtų ir greit vyktų atgal, nes jau pradėjo aiskėti enkavedistų tikslai. Pagalvojau, kad laikas būtų ir man rasti saugesnę vietelę.

Rytą atsiskaitiau su šeimininkine ir išvykau į tėviškę. Važiuodamas pro Linkaičius, pamačiau pilnų aerodromą sovietinių bombonešių. Traukinio koridoriuje buvau vieno vyriškio užkalbintas:

- Matai, kokia galybė! Ar Lietuva je kada buvo tiek?

Tuomet jam papasakoju, kokią "galingą" armiją mačiau traukiančią pro Pakruoju... Netrukus į mano kupė įslinko vyrukas raudonu kaklaraišciu. (Raudonas kaklaraiščiai tais laikais buvo ištikimybės "liaudies valdžiai" simbolis.) Išgirdės, kad vykstu į Kauną, patikino, kad netrukus ten susitiksime, nes esą aš apšmeičęs sovietinę armiją.

Kai atakliai tvirtinau, kad tai ne šmeižtas, o tiesa, šis atkrito:

- Tamsta žemini armija, kuri mus išvadavė!

Dabar paaškėjė, kad jis ne be reikal yra raudoną kaklaraiščių...

Pražiavus Žeimius, prie Jonavą geležinkelis daro posūkį, taigi, prieš įkalnę traukiniui sumažinus greitį, atsidarau vagono duris, pasiemiau laigaminių ir šokau... Kiek palaukės, nupėdinau į autobusų stotį...

Tai buvo pirmosios naujo "šviesaus gyvenimo" pamokos...

Petras UŽUBALIS

"Už ką buvai teista?"

stotį važiuojame. Tada storulis liepė vairuotojui spausti greičiau, nes valgykloje palikęs savo dokumentus. Tuojau atsidurėme prie didžiulių vartų. O šie akies mirksniu atsidarė... Abu iššokai iš mašinos pakvietė išgerinti. Atsisakiau. Tada griežtai pareikaloje eiti, nes jie negali manęs vienos palikti. Kai dar nepaklusau, abu paėmė už rankų ir iškėlė.

Ivedė į tuščią kambarį - nei stalo, nei kėdes. Tuojau atsirdavo dvi labai puošnios, žieduotos moterys - lyg žydės. Nieko nekalbėdamos kruopsčiai mane iščiupinėjo, iškratė, pažiūrėjo į aikis. Joms išeinančių, atsirado kokie penki civiliai lietuviškai kalbantys vyrai. Pradėjo ratus apstotę visapjuoktis, stumdytis, kumščioti kiti kiti: ot kokia paukštystę pagavom! Seniai jau ieškojom! Baisiai išsigandau ir meldžiai Dievą gelbėti.

Klausė, ar žinau, kur patekau. Nežinojau. Tada jsiučių viens per kitą pradėjo šaukti, kad esu areštuoja, kad iš čia neiseisiu, kol nepasakysiu, kur yra partizanai. Minėjo jvairius slapyvardžius. Man nuo tu žvériškų šauksmų, keiksmožodžių ausys užkrito, galva užė, nieko nebegirdėjau.

(Pradžia. Tęsinys kitame numeryje)

Jonas Neifalta-Lakunas, buv. Lietuvos ulonų puskarininkis - šimto ginkluotų partizanų būrio, narsiai kovojo Kalniškės miške, vadinas. Vadovavo ir 1945 m. gegužės 16 d. mūšiui priėj partizanų būrių apsupusius enkvedistus

Albina Neifaltienė-Pušelė (g. 1915 m.) - partizanų vado žmona, žuvusi 1945 m. gegužės 16 d. mūšyje Kalniškėje

Tarpukario Lietuvos policija

Iki 1940 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos policijos valdininkus rengė Kauno Aukštesnioji policijos mokykla. Mokslas truko 12-13 mėn. Bet policijos vachmistrų būdavo praeigiami per tris mėnesius, o eilinių policininkų vieną mėnesį apmokomi darbu.

I policijos tarnybą buvo priimami tvirtos sveikatos, fiziškai stiprūs, Kauno mieste ne mažesni kaip 1,75 cm, o provincijoje - ne mažesni kaip 1,72 cm užgyvė vyrai. Pirmenybė teikta nerūkantiems.

Respublikoje buvo šie policijos padaliniai: viešosios policijos, valstybės saugumo, kriminalinė, pasienio, savivaldybės, geležinkelio, vandenė, jūros, raitoji ir priverčiamojo darbo stovyklų.

Viešosios policijos pirmojo grandis buvo Kauno miesto ir apskrities policijos vadas, visų Lietuvos apskričių policijos vadai. Policija buvo skirtoma į nuovadas ir punktus. Nuovados buvo trijų kategorijų. Nuo kategorijos priklausa nuovados policininkų skaičius. Uniforma buvo melsvos spalvos su raudonais apvalais, kepurė - raudonu lankeliu. Pariegnai buvo ginkluoti "Valterio" markės pistoletais ir karabinais.

Viešosios policijos darbo sfera buvo labai plati, įvairi. Pagrindinės jų pareigos buvo saugoti piliečių ramybę, viešąją tvarką, asmeninį turtą, garbę, sveikatą ir gyvybę. Teises šie policininkai turėjo labai daugiau.

Pasienio policijos svarbiausias tikslas buvo saugoti valstybės sieną, gaudyti per sieną besibaunačius kontrabandininkus, užsienio šnipus ir kitus nusikaltėlius. Jų uniformą buvo slepiamos (chaki) spalvos su žalias apvalais ir žalias antpetėliais. Jie buvo ginkluoti pilstoletais ir karabinais.

Geležinkelio policijos viršininko istaiga buvo Kaune, o visose didesnėse geležinkelio stotyse buvo įrengtos nuovados. Geležinkelio policininkų darbas buvo gana įvairus: budėti geležinkelio stotyse, atsakyti už tvarką ir keleivių, geležinkelinių ir jų šeimų ramybę bei saugumą, už saugų, tvarkingų keleivių susodinimą į vagonus ir tvarką keleivių išvainuose traukiniuose. Jų uniforma buvo melsva, kepurės - žalias, juodu lankeliu. Tai buvo elegantiškiausia policija.

1992 m. birželis

TREMTINYS

4

Juliukas

J. Balčiūnas. Juliukas

Juliukas - tai partizanas Julius Balčiūnas, veikė Biržų apskr. Vabalninkų valsč. Ančiškių km. apylinkėse. Jo tévus, broli ir seserį 1948 m. išvežė į Sibirą, Irkutsko srt. Čeremchovo miesta. O šio visai jauno valkinuko laukė sunkus likimas. Buvo taip. Grupė partizanų Dumbliūnų km. 1949 m. sausio 30 d. buvo išduota pasūkininką Glemžą prie Tatulos upės. Juos išdavė žmogus iš Sukonių km. Apie 10 val. vakaro kareiviai apsupo Glemžos sodybą. Tada pro kamaraus langą iššoko Jonas Vaitekūnas iš Daskapio km., paskui ji - Juliukas, trečias - Petras-Plechavičius (pavarėdės nežinau). Pro langą norėjo iššokti ir šioje grupėje kovojuusi Stasė Balčiūnaitė, bet ją sulaikė Antanas Baltarašūnas iš Dumbliūnų km. Mat jis žinojo, kad jos laukė žūtis - kareiviai į bėgančius atidengė ugnį, apšvietė vietovę aketomis. Laimingai pabėgo tik pro kitą namo pusę išejęs Juozas Balčiūnas iš Berniškių km.

Prie šaudų stirtos buvo rastas nūautas pas Glemžą atsikritinai nakvojės vairuotojas, o klojimo bunkeryje gyvas liko anksčiau sužeistas Vytautas Čenka-Birutė iš Biržų.

Šeimininkai tuoju buvo areštoti.

Antanas VALIŪNAS

IVYKIAI

ŠILUTĖS raj. Gegužės 17 d. Švēkšnos apyl., Šiaudėnų km. tankiamė miške pašventintas paminklas dviejų čia žuvusiems partizanams - Pranui Tarvydai-Sakalui ir Vaclovui Šlajui-Svajūnui.

Iškilmėse dalyvavo partizanų giminės, artimieji, dvasininkai, Rusnės tremtiniai vokalinis ansamblis.

Ta pačia proga į Šilutės Šaulių sajungos kuopą priimti trys nauji nariai.

Edmundas STANKEVIČIUS

SKELBIMAI

Prašome paliudyti apie šiuos rezistencijos dalyvius, norinčius gauti rezistencijos dalyvio pažymą: Bronė Vaišvilaitė-Taučienė, veikusi Telšių raj.; Julija Miknytė-Petretienė, Teresė Miknytė-Grigaliūnienė, veikusios Šiaulių raj.; Mikalina Miknytė, veikusi Šiaulių-Radviliškio raj.; Stasė Sajutė-Kemziurienė, Genovaitė Sajutė, veikusios Radviliškio raj.; Danutė Miškinytė-Gurevicienė, Marija Ignatavičienė, Julius Butanavičius, Jonas Butanavičius, Janina Butanavičiūtė-Lobikienė, Kazimieras Butanavičius, Albinas Butanavičius, veikė Marijampolės raj.; Jonas Adomėnas, veikė Rokiškio raj.; Ona Smilštė-Muntrimiškienė, Antanas Ivanauskas, veikė Kauno raj.; Stasys Pilvelis, veikė Lazdijų raj.; Marija Rutkauskienė (po mirties), Ona Mieliauskienė, Valentina Mikelaitienė, Kazimieras Varkala, Algirdas Varkala (po mirties), Kazimiera Varkalaitė, Janina Varkalaitė-Skučienė, Vytautas Varkala, Aldona Varkalaitė-Stogevičienė, veikė Prienų raj.

Atsiliepimus prašome siusti LPKT sajungos tarybai.

• • •

Liepos 11 d., 11 val. Birštone įvyks buvusių Komijos lagerių/Intos, Kožimo ir Abezės/kalinų ir tremtinii susitikimas.

11 val. - šv. Mišios Birštono bažnyčioje.

12 val. - susitikimas kultūros namuose.

Telefonai pasiteiravimui: Birštonė - 56076, Šilutėje - 52441.

• • •

Birželio 21 d. 11 val. Merkinėje įvyks buvusių Irkutsko srt. Čeremchovo raj. tremtinii susitikimas.

• • •

11 val. - šv. Mišios Merkinės bažnyčioje. Po šv. Mišių Kryžių kalne bus šventinami partizanų kryžiai.

DEKOJAME

P. Vytautui ir Juzui Kapočiams iš Švedijos; p. Nijolei Puškorienei, p. Juliui Pakalkai iš JAV; Daytona Beach lietuvių klubui, pirmininkui p. G. Lapėnui už pinigines aukas

Amerikos katalikų religinės šalpos komitetui už vertingos aparatūros siuntą

ATSILIEPKITE!

Jonas AUŠKELIS, g. 1927 m. Kretingos apskr., Endriave. 1946 m. paimtas į kariuomenę. Suimtas 1946 m. pabaigoje ar 1947 m. pradžioje. Nuteistas 10-iai metų. Kalėjo Rygos kalejime, vėliau Novosibirske. Susirgo džiova, buvo paguldytas į Novosibiro sanatoriją-lagerį. 1948 m. namiškiai gavo paskutinį laišką. Kartu kalėjusių, lagerio sanatorijoje buvusių, apie jo mirtį žinancių ieško Mykolas AUSKELIS, Klaipėda, Smilties pilymo 3-47, tel. 15889 arba Ona AUSKELYTE, Kaunas, Moniuškos 15-5, tel. 730933.

MAKUTINAS, JACKŪNAS, LAURUTIS kalėjo Vorkutoje, dirbo šachtoje Nr. 7. Jų ieško lagerio draugas Armand MALOUMIAN, 9 Les Éruditis 22410 Treveneuc FRANCE.

Afanasij Konstantinovič POPA 1941-1944 m. kalėjo Vorkutoje, 1944 m. Archangelsko srt., Niagomsko lag. Mirė 1944 12 17 Pleseko lag. Kartu kalėjusių ieško sūnus Radion Afanasjevič PÓPA, 117321 Moskva, Ostrovitianova 16-4-92.

Prancūzų, sovietinių speciagerių kalinių: Madlen KLEMĀN, Bernar ŽERM, Žan GOSSE, Moris AMBURŽE, Pjer LESAZ, Liusjen LE-SAM, Leon MUŠBEV, Žan NIOLA, Žan GIRAN, Žan KATATALA, Etyen KOBE, KALIFA, Žan ŽAK REMETTER, Andre SENTOREN ieško, žinių apie jų likimą laukia Claude HAMBURGER, 2 Place de Barselone 75016 PARIS.

Bronius MAJAUSKAS, DZIKAS kalėjo Vorkutoje, dirbo šachtoje Nr. 7. Jų ieško Romanas Dimitrijevič PETRIV, Ukraina, Lvovskaja srt., Nikolajev, Sagaidočnogo 16.

Gydytoja Danutė STUKAITĖ iš Kauno, med. seselė Birutė KONDROTAITĖ kalėjo Potmos, Mordovijos lageriuose. Jų ieško Susana Samoilova PECURO, 117421 Moskva, pr. Novatorov 40, korp. 11-61.

Taišeto kultūrinės brigados daininkai: Stasės BUCYTES, Vlados VALAVIČIŪTĖS, Aldonas BLIŪDŽEVAITYTĖS ieško Nadiežda KRAVEC, 119121 Moskva, Smolenskij bulvar 1/2-21.

Birželio 21 d. 11 val. Merkinėje įvyks buvusių Irkutsko srt. Čeremchovo raj. tremtinii susitikimas.

“Tremtinio” redakcija?

Turėtų būti dar gyvų ir mano 1940 m. bylos bei nuotraukų saugotojų. Bet jie vargu ar beatsiliai.

Vladas ULCINSKAS Alytaus raj.

Kaišiadorių tremtinių enciklopedija

objektyviai.

N. Chruščiovui atvėrus Sibiro lagerių vartus, į Lietuvą Vincas Lozoraitis važiavo jau keleiviniame vagonė. Bet ir čia pasitiko ne su duona ir druska.

1941 m., autorius surinktomis žiniomis, išvežta arba įkalinta 182 kaišiadoriečiai. Gyvų liko apie 50. 1945 m. ištremti 108 rajono gyventojai, 1948 m. gegužės 22 d. - 736. Tai dar ne visa statistika.

Ypač skaudūs kaišiadoriečių mokytojų likimai. Sibiro šaltyje kentėjo

Sofija Antanavičiūtė-Laskauskienė, Stasys Jankūnas, Vladas Kablys ir kt. Stalinizmo aukomis tapo ir nemažai miškininkų, gydytojų, geležinkelinkų.

Knygą išspaudino Kaišiadorių spaustuvė.

Gražiam žyginių ryžosi rajono tremtinii bendrijai - leisti seriją knygų apie Sibire patirtus kaišiadoriečių tremtinii vargus. Vinco Lozoraičio "Keliai tremtin" - penktasis tos serijos leidinys.

Kostas FEDARAVIČIUS

"TREMTINYS"

1992 m. birželio 17 d. Nr. 12(69). SL 289.

Kaina su akciju 1 rub. Prenumeratoriams 50 kap.

Mūsų adresas: 3000 Kaunas, Donelaičio 70^b, tel. 209530

MUMS RASO

"Pravda" buvo privaloma

Sovietinės okupacijos laikais komunistai viską nurodinėdavo - net ir ką tau dera skaityti. Kiekviename iškaišių, imonei, organizacijai "Sajunginės spaudos" darbuotojai primesdavo prenumeruojamų leidinių planus. Juos kasmet didindavo. Kontroliuodavo, kad jie būtų ne tik įvykdomi, bet ir viršijami.

Atsakingi už spaudos platinimą darbuotojai buvo koneveikiami, jeigu kartais kolektivais neužprenumeroavo visų planinių leidinių, ypač "Pravdos" dienraščio ar "Komunisto" žurnalo. Vadovai buvo šaukiami į partijos komitetą, barami, bauzdžiamai.

Ir man teko patirti tokią nemalonę. 1964 m. buvau Žemės Ūkio akademijos darbuotojų profsąjungos komiteto kultmasinės komisijos pirmininkas, be kita ko, atsakingas ir už

spaudos platinimą. Akademijai iš Kauno miesto persikelus į Kauno rajoną, miesto "Sajunginės spaudos" darbuotoja (rusė, pavardės neprisimenu) balsiai supyk, sužinojusi, kad Akademijos kolektyvas dabar užsakys spaudą Kauno rajone. Reikalo, kad vis tiek būtum miesto prenumeratorių. Mane ji visai plūdo, gąsdino, vadino sabotuotoju, nes, atseit, sužlugdžiau jos planą.

Sunkiausia būdavo su partiniai leidiniai. Net ir komunistai nenorėjo ju prenumeruoti. Dėl šventos ramybės, kad partijos komitetas nesupyk, bailesni du trys darbuotojai susidėje užsakydavo "Pravdą", bet dažniausiai jos nesaikitydavo.

Idomesni leidiniai buvo limituojami. Maža kam pavykdavo juos užsi-prenumeruoti.

Vandalinas JUNEVICIUS

išaiškinami besislapstantys žmonės. P. Kuodis nelegaliai mano pasą išregistruavo iš Troškūnų apyl. ir prieregistravo taip pat nelegaliai Panevėžio mieste, Jablonskio gatvėje. Net buto ūkėjimė to nejtarė ir tiekė, kad viskas buvo padaryta legaliai.

Jis daug padėjo ir partizanams, ir šiaip žmonėms, kuriems grėsė Sibiras ar kalėjimas. Jų jis yra išgelbėjęs ne dešimtis, o šimtus.

Liuda ŠUKIENE

Kur tie "vykdytojai"?

Dar nemaža Lietuvoje yra užsilėpusių okupantų, enkavedistų valios vykdytojų. 1940 m. rudeni buvau areštuojamas, tardytas Alytuje. Alytaus saugume 1940 m. "darbavosi" Tomas Tamulevičius, Bolius Tamulevičius, Simonas Abromavičius ir kt. Visi jie menkai mokėjo rašyti, tardyti, tad 1941 m. pavasarį rusų enkavedistai tas jų sukurtas bylas atmetė ir rusiškai sukarpė naujas. Pagal jas ir "teise", šaudė lietuvius. Mano teismas turėjo įvykti birželio 23 d., bet sutrukė karas, ir aš kaltinamajį aktą pat, Kauno kalėjimo 10-oje kameroje, sudeginau.

"Gerų" pažįstamu nepamirštas, ir 1945-1947 m. vėl kalėjau. Tampė po Archangelsko sritį, nuo Velsko iki Kotlaso, po Komiją - kalėjau Kniaž Pogost lageryje. Paskui be jokio teismo, be kaltės vėl keliauva atgal per kalėjimus - per Gorkij, Maskvą, Minską, Vilnių... Cia sutikau daug lietuvių, kaip mūsų keliauninką Antaną Pošką, veterinarijos profesorių Savicką ir daug kitų.

1949 m. mane areštuoja trečią kartą. Tardo. Ir, pasirodė, toji lietuviųkai parašyta, enkavedistų 1940 m. atmetė byla - tardytojo rankose. O juk vokiečių okupacijos metais Alytuje tu bylu nebuvė, tad kas ir kur jas išsaugojo ir vėl enkavedistams perda?

Ir dar. Apie 1937 m. buvau padavės prašymą Varėnos urėdijai gauti tarybą. Prašymas buvo patenkintas, bet dar pareikalavo 6 mano nuotraukų. Netrukus išgirstau, kad Varėnos urėdijos raštiniame apiplėšta - išvežti visi dokumentai ir pinigai. Darbo negavau. (1941 m. Kauno kalėjime vienas išsitarė, kad tai buvo T. Tamulevičaus darbas.)

“Tremtinio” redakcija?

Turėtų būti dar gyvų ir mano 1940 m. bylos bei nuotraukų saugotojų. Bet jie vargu ar beatsiliai...

Vladas ULCINSKAS Alytaus raj.

Sofija Antanavičiūtė-Laskauskienė, Stasys Jankūnas, Vladas Kablys ir kt. Stalinizmo aukomis tapo ir nemažai miškininkų, gydytojų, geležinkelinkų.

Knygą išspaudino Kaišiadorių spaustuvė.

Gražiam žyginių ryžosi rajono tremtinii bendrijai - leisti seriją knygų apie Sibire patirtus kaišiadoriečių tremtinii vargus. Vinco Lozoraičio "Keliai tremtin" - penktasis tos serijos leidinys.

Kostas FEDARAVIČIUS

Redaktorė Vanda PODERYTĖ,

lit. redaktorė Danutė BARTULIENĖ,

techninė redaktorė Birutė OKSAITĖ

Rinko ir maketavo "MEDELEKTRON". Spausdino "Aušros" spaustuvė Kaune, Vytauto pr. 25. Ofsetinė spauda, 1 sp. lankas. Tiražas 10.000. Užs. Nr. 4164